

2020-03-06

Pakuočių tvarkymo reglamentavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse

Šiame darbe pateikiama informacija apie perdirbamų ir neperdirbamų pakuočių tvarkymo reglamentavimą kai kuriose ES valstybėse (Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Prancūzijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vokietijoje). Pažymėtina, kad skirtingose šalyse pakuočių perdirbimo ir antrinio panaudojimo praktika yra gana įvairi. Vis dėlto svarbų vaidmenį šiame procese vaidina ES teisinis reglamentavimas, kuris nustato bendrus reikalavimus valstybėms narėms, tokiu būdu skatinant žiedinės ekonomikos plėtrą.

ES teisinio reglamentavimo dėl perdirbamų pakuočių pagrindą sudaro 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo (Direktyva 2019/904)¹. Tai naujausia šios srities reglamentavimo direktyva, kurios skirtingos nuostatos į valstybių narių nacionalinę teisę turi būti perkeltos nuo 2021 m. liepos 3 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d. Šios Direktyvos tikslas yra užkirsti kelią tam tikrų vienkartinį plastikinių gaminių poveikiui aplinkai, taip pat skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos kuriant novatoriškus ir tvarius verslo modelius, gaminius bei medžiagas. Pagal šią direktyvą valstybės narės turi imtis būtinų priemonių, kad pasiektų plataus užmojo ir tvarų vienkartinį plastikinių gaminių naudojimo sumažinimą, laikantis ES atliekų politikos tikslų, visų pirma atliekų prevencijos.

Todėl, kaip nurodoma toliau šiame darbe pateikiamuose pavyzdžiuose, ES šalys jau dabar imasi priemonių mažinti įvairių Direktyvoje 2019/904 nurodytų plastiko gaminių kiekius, palaiapsniui išimdamos juos iš apyvartos bei didindamos perdirbimo mastą.

Ypač aktyviai Direktyvos 2019/904 nuostatos yra įgyvendinamos Austrijoje, Belgijoje, Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje. Kitose šalyse, tokiose kaip Švedija, apskritai yra gilios atliekų tvarkymo tradicijos ir aukštas visuomenės sąmoningumo lygis atliekų klausimu.

Austrija

Austrijoje šalies Ekologijos instituto 2017 m. atliktas tyrimas parodė, kad iš 756 700 t maisto produktų srities atliekų 491 000 t buvo galima išvengti, tinkamai jas perdirbant. Atsižvelgiant į studijos atskleistus duomenis, kai kurie dideli šalies gamintojai savanoriškai įsipareigojo iki 2025 m. perpus sumažinti sugeneruojamų atliekų kieki².

Kalbant apie perdirbamą pakuotę, reikia pabrėžti, kad šalyje laikomasi atliekų bendro apimties mažinimo politinės linijos. Tokiu būdu nuo 2020 m. sausio 1 d. šalyje įsigaliojo taisyklės, pagal kurias mažmeninėje prekyboje apskritai uždrausta naudoti vienkartinį plastiką pirminių maišelių. Šios nuostatos įgyvendinimui nustatytas vienerių metų pereinamasis laikotarpis. Tai

1 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/904 dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0904&from=EN#d1e518-1-1>

2 Abfallvermeidung in der österreichischen Lebensmittelproduktion: http://www.ecology.at/files/pr886_6.pdf

reiškia, kad nuo 2021 m. sausio 1 d. Austrijos prekybos centruose apskritai neliks vienkartinį plastiko pirkinių maišelių. Ši nuostata leidžia iki minėtos pereinamojo laikotarpio pabaigos prekybininkams išparduoti maišelius, pažymėtus prekių ženklų logotipais. Vienkartiniai plastiko maišeliai be logotipų jau negali būti naudojami nuo 2020 m. pradžios³.

Belgija

Nuo 2020 m. kovo 1 d. Valonijos ir Briuselio-sostinės regionuose parduotuvėse uždrausta naudoti vienkartinį plastiko maišelius vaisiams ir daržovėms supakuoti. Taip pat tai uždrausta daryti turguose ir perkant iš važinėjančių parduotuvių. Vartotojai skatinami naudoti savo atsineštas pakuotes. Jau prieš keletą metų buvo uždrausta naudoti „kasos maišelius“ perkant kitas prekes⁴.

Šiek tiek anksčiau panašių veiksmų ėmėsi ir Flandrijos regiono vyriausybė⁵.

Danija

Danijoje yra taikomos įvairios politikos priemonės ir iniciatyvos, skirtos neperdirbamų pakuočių kiekio mažinimui bei bendram taršos plastikais mažinimui. Apskritai šioje valstybėje taršos plastikais lygis yra laikomas sąlyginai žemu. Tačiau, kadangi Danija turi ilgą jūrinę sieną, ji kenčia nuo pakrančių taršos plastikais, pasiekiančių šalies pakrantes iš jūros.

2019 m. duomenimis, šalis pasiekė jau 30 proc. iš iki 2030 m. užsibrėžto tikslo sumažinti plastiko pakuočių naudojimą 55 proc. Apskritai 57 proc. plastiko pakuočių Danijoje yra panaudojama energijos gavybai, deginant atliekas jėgainėse, ir tai yra 18 proc. daugiau nei ES vidurkis. Šalyje yra perdirbama 13 proc. plastiko pakuočių. Dar 28 proc. yra eksportuojama perdirbimui į kitas šalis. Todėl šalyje yra svarstoma skatinti ir didinti plastiko pakuočių perdirbimo intensyvumą vietoje, o eksportuojamo perdirbimui plastiko kiekius mažinti, tokiu būdu skatinant šalyje žiedinę ekonomiką. Šiam tikslui 2018 m. Danijos vyriausybė priėmė strategiją, skirtą perdirbamo plastiko aktyvesniam panaudojimui žiedinėje ekonomikoje. Strategijoje numatytos 27 įvairios politinės priemonės.

Prie požiūrio į plastiko pakuotes keitimo Danijos visuomenėje ypač aktyviai prisideda įvairios nevyriausybines organizacijos. Šalyje daug dėmesio skiriama visuomenės informavimui apie plastiko, ypač mikro plastiko, žalą žmonių ir gyvūnų sveikatai bei aplinkai.

Artimiausio laikotarpio vizija Danijoje, susijusi tiek su Direktyvos 2019/904 nuostatų įgyvendinimu, tiek su taršos mažinimo politika apskritai, yra siekis pasiekti 100 proc. plastiko atliekų perdirbimą, visiškai atsisakyti neperdirbamo plastiko naudojimo, ieškoti inovacijų, kurių pagalba atliekos būtų perdirbamos iki šiol plačiai nenaudotais, naujais būdais – pavyzdžiui, gaminant iš atliekų tekstilės gaminius ar dirbtinį dirvožemį, pašalinti plastiko gaminių gaminiui reikalingo iškastinio kuro poreikį, stabdyti vandenynų taršą plastikais, – įtraukiant į šios problemos sprendimą ES ir kitus partnerius, kadangi pati Danija viena negali susitvarkyti su tokiu vandenynų taršos mastu, nuo kurio ji tiesiogiai kenčia⁶.

Estija

3 Federal Ministry of Agriculture, Regions and Tourism: <https://www.bmlrt.gv.at/english/environment/Plastics/plastic-bag-ban-voted-through.html>

4 Ce qui change le 1er mars: https://www.levif.be/actualite/belgique/ce-qui-change-le-1er-mars/article-news-1257583.html?cookie_check=1583247602; Plastic bags law in Belgium: <https://www.ff-packaging.com/plastic-bags-law-belgium/>

5 Flanders Government Decides on Plastic Packaging: <https://bioplasticsnews.com/2018/07/21/flanders-plastic-packaging-single-use-bags-deposit-system/>

6 The New Plastics Economy in Denmark: <https://innovationsfonden.dk/sites/default/files/2019-01/new-plastics-report-jan16-2019-vf.pdf>

Pakuočių įstatyme, be kita ko, minimi plastiko pirkinių maišeliai, su rankenėlėmis arba be jų, patiekiami vartotojui prekių pardavimo vietoje. Plastiko maišelių tipai: lengvi plastiko maišeliai, kurių sienelės storis mažiau nei 50 mikronų; labai lengvi plastiko maišeliai, kurių sienelių storis neviršija 15 mikronų; nuo sąlyčio su deguonimi į mikro fragmentus suyrantys plastiko maišeliai.

Prekybos vietoje lengvi ir labai lengvi plastiko pirkinių maišeliai netiekiami vartotojams nemokamai, išskyrus labai lengvus plastiko maišelius. Šalia lengvų plastiko maišelių, įskaitant labai lengvus plastiko maišelius, vartotojams siūlomos kitos pakavimo galimybės. Nuo sąlyčio su deguonimi suyrančių plastiko maišelių pardavimo arba davimo nemokamai turi būti vengiama.

Įstatyme išvardijami šie reikalavimai pakuočių surinkimo vietoms be depozito:

- jei tankiai gyvenamoje vietovėje gyventojų tankis yra daugiau nei 1 tūkst. gyventojų 1 km² – mažiausiai 1 surinkimo vieta 500 m atstumu nuo atliekų turėtojo;
- jei tankiai gyvenamoje vietovėje gyventojų tankis yra daugiau nei 500 gyventojų 1 km² – mažiausiai 1 surinkimo vieta 1000 m atstumu nuo atliekų turėtojo;
- jei gyventojų tankis yra mažiau nei 500 gyventojų 1 km² – vietos savivaldos teritorijų gyvenvietėse – 1 surinkimo vieta 500 gyventojų.

Pakuočių utilizavimo organizacijos narys, partneris arba akcininkas negali turėti daugiau nei 25 proc. balsavimo teisių, kurias lemia narystė arba akcijos.

Pakuočių utilizavimo organizacija, be kita ko, informuoja visuomenę ir vartotojus apie procedūrą bei reikalavimus, susijusius su pakuočių grąžinimu ir pakuočių atliekomis. Išlaidos informavimui sudaro mažiausiai 1 proc. pakuočių utilizavimo organizacijos apyvartos per kalendorinius metus, tuo tarpu apskaičiuojant apyvartą į depozitą neatsižvelgiama.

Pakuočių komiteto funkcija yra koordinuoti tikslų, atsirandančių iš Pakuočių įstatymo, pasiekimą ir būti patariančiąja institucija už šią sritį atsakingam ministrui, formuojant pakuočių ir pakuočių atliekų politiką, taip pat akredituoti pakuočių utilizavimo organizacijas ir naikinti jų akreditaciją. Pakuočių komitetą formuoja už šią sritį atsakingas ministras, o jį sudaro atitinkamų ministerijų atstovai, vietos savivaldos atstovai, Aplinkos inspekcijos, Vartotojų apsaugos, Techninio reguliavimo tarnybos, Veterinarijos ir maisto valdybos, Konkurencijos tarnybos, Mokesčių ir maitinimo valdybos, pakuočių įmonių, aplinkos organizacijų, atliekų tvarkytojų profesinių asociacijų atstovai ir šios srities specialistai.

Tam, kad būtų užtikrintas pakuočių ir pakuočių atliekų surinkimas ir utilizavimas, taikomos ekonominės priemonės, kurias sudaro įpareigojimas priimti grąžinamas pakuotes, depozitas ir pakuočių akcizo mokestis.

Pakavimo įmonės privalo nemokamai priimti grąžinamą transporto pakuotę ir sugrupuotą jų prekių pakuotę.

Asmuo, parduodantis prekes, supakuotas pakuotėse, kurioms taikomas depozitas, neprivalo priimti tokių pakuočių, jei prekybos patalpų plotas yra mažesnis nei 20 m² ir jei prekybos patalpos yra tankiai gyvenamoje vietovėje.

Jei supakuotų prekių pardavėjo prekybos plotas yra 200 m² arba didesnis, pardavėjas organizuoja depozito pakuočių priėmimą prekybos vietoje arba jos aptarnavimo vietoje prekybos vietos darbo valandomis.

Jei supakuotų prekių pardavėjo prekybos plotas yra mažesnis nei 200 m², pardavėjas gali organizuoti depozito pakuočių priėmimą už jo prekybos vietos aptarnavimo ribų, bet tik prekybos vietos darbo valandomis ir tik pritarus vietos valdžiai.

Depozitas nustatomas pakartotinai naudojamoms stiklo ir plastiko pakuotėms. Depozitas taip pat nustatomas pakartotinai nenaudojamoms stiklo, plastiko ir metalo pakuotėms. Depozito dydis neturi būti mažesnis kaip 0,03 EUR⁷.

Pakuočių akcizo mokesčio įstatyme nustatyti tokie mokesčio tarifai už 1 kg pakuočių:

- už stiklo pakuotes – 0,60 EUR;
- už plastiko pakuotes – 2,5 EUR;
- už metalo pakuotes – 2,5 EUR;

⁷ Pakendiseadus (angl. Packaging Act): <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520032019013/consolide>

- už popieriaus ir kartono pakuotes – 1,2 EUR;
- už medžio pakuotes – 1,2 EUR⁸.

Pakuočių įstatyme toliau nustatyta, kad prekybos vietoje, kurios plotas didesnis nei 100 m², būtų registruojamos lengvų ir labai lengvų plastiko maišelių pakuotės, parduodamos ir tiekiamos nemokamai vartotojams; šie duomenys pateikiami pakuočių registru.

Už Pakuočių įstatymo nuostatų pažeidimus taikomos piniginės baudos, kurios siekia 300 baudos vienetų (1200 EUR) fiziniams asmenims ir nuo 3200 iki 32 000 EUR juridiniams asmenims.

2009 m. sausio 1 d. pakuočių atliekos utilizuojamos taip:

- mažiausiai 60 proc. visos pakuočių atliekų masės per kalendorinius metus;
- perdirbimo būdu – mažiausiai 55 proc. ir ne daugiau kaip 80 proc. visos pakuočių atliekų masės per kalendorinius metus (§ 36. (2)).

Siekiant užtikrinti utilizavimo tikslus, nustatytus § 36. (2), pakuočių įmonės utilizuoja pakuočių medžiagos tipus 2009 m. sausio 1 d. mažiausiai taip:

- 70 proc. visos stiklo atliekų masės perdirbimo būdu;
- 70 proc. visos popieriaus ir kartono masės, iš jos 60 proc. visos masės perdirbimo būdu;
- 60 proc. visos metalo atliekų masės perdirbimo būdu;
- 55 proc. visos plastiko atliekų masės, iš jos 45 proc. visos masės perdirbimo būdu ir 22,5 proc. visos masės perdirbimo į plastiką būdu;
- 45 proc. visos medžio atliekų masės, iš jos 20 proc. visos masės perdirbimo būdu (§ 36. (3)).

Kitos pakuočių medžiagos, nenurodytos § 36. (3), turi būti utilizuojama kuo didesnė apimtis, atsižvelgiant į esamas technines priemones ir ekonominį pagrindimą (§ 36. (4)).

Aplinkos ministerija analizuoja šio įstatymo nuostatų, susijusių su plastiko maišeliais, veiksmingumą ir tikslingumą iki 2018 m. kovo 31 d., atsižvelgdama į tai, kad metinis lengvų plastiko maišelių suvartojimas iki 2019 m. gruodžio 31 d. būtų mažiau nei 90 plastiko maišelių vienam asmeniui ir mažiau nei 40 lengvų plastiko maišelių vienam asmeniui iki 2025 m. gruodžio 31 d. ir, jei būtina, pateikia siūlymus teisės aktų pataisoms.

Labai lengviems plastiko maišeliams aukščiau nustatyti suvartojimo tikslai netaikomi⁹.

Latvija

Pakuočių įstatyme nustatyta, kad pakuočių atliekų tvarkymas apima, be kita ko, plastiko pirkinių maišelių vartojimo mažinimą.

Siekiant mažinti plastiko pirkinių maišelių vartojimą, nuo 2019 m. sausio 1 d. prekybos vietose plastiko maišeliai vartotojams neturi būti prieinami nemokamai, išskyrus ypač plonus plastiko pirkinių maišelius. Taip pat prekybos vietose vartotojai turi būti informuojami apie plastiko pirkinių maišelių vartojimo mažinimą, apie alternatyvią pakuotę, prieinamą prekybos vietoje ir apie galimybę turėti savo pirkinių krepšelį ar kitą pakuotę. Nuo 2025 m. sausio 1 d. prekybos vietoje pakuotojas turi pakeisti plastiko pirkinių maišelius, išskyrus ypač plonus plastiko maišelius, popieriaus ir kartono pakuotėmis arba kitų natūralių medžiagų pakuotėmis, arba pakuotėmis iš bioplastiko.

Pakuočių tvarkymo taryba yra konsultacinė institucija, kurią steigia Ministrų kabinetas, ir kurios sprendimai dėl pakuočių tvarkymo yra rekomendacinio pobūdžio.

Ankstesnėje įstatymo redakcijoje buvęs 18 straipsnis apie pakuočių depozito sistemą panaikintas nuo 2019 m. lapkričio 20 d. Nuo 2020 m. liepos 1 d. galios atnaujinta depozito sistema.

Įstatymo redakcijoje nuo 2020 m. liepos 1 d. nustatyta, kad depozito pakuotojas, kurio naudotų depozito gėrimų pakuočių apimtis per kalendorinius metus sudaro 150 kg arba daugiau, yra įpareigotas tvarkyti panaudotas depozito gėrimų pakuotes visoje Latvijos teritorijoje, sudarydamas susitarimą su depozito sistemos operatoriumi dėl dalyvavimo sistemoje (18¹ str.).

⁸ Pakendiaktsiisi seadus (angl. Packaging Excise Duty Act): <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504072017009/consolide>

⁹ Pakuočių įstatymas. Ten pat.

Dabar galiojojojoje įstatymo redakcijoje toliau sakoma, kad Valstybės aplinkos tarnyba pagal šio įstatymo reikalavimus stebi pakuotės gamintojų, pakuotojų ir pakuotės tvarkytojų veiklą¹⁰.

Gamtos išteklių mokesčio įstatyme nustatyti tokie mokesčio tarifai už 1 kg pakuočių:

- už stiklo pakuotes – 0,44 EUR;
- už plastiko pakuotes, išskyrus bioplastiko ir polistireno pakuotes – 1,22 EUR;
- už metalo pakuotes – 1,10 EUR;
- už medžio, popieriaus, kartono ir kitų natūralių medžiagų bei bioplastiko pakuotes – 0,24 EUR;
- už polistireno pakuotes – 2,20 EUR¹¹.

Prancūzija

2020 m. vasario 10 d. priimtas Įstatymas Nr. 2020-105 dėl kovos su švaistymu ir dėl žiedinės ekonomikos. Įstatyme numatyta apie 50 priemonių, kurios iš esmės pakeis gamybos būdus ir piliečių vartojimo modelius.

Numatyta iki 2040 m. uždrausti visą vienkartinio naudojimo plastiką: laipsniškai atsisakyti plastiko, priimant penkerių metų planus (2020–2025, 2025–2030, 2030–2035 ir 2035–2040 m.). Penkerių metų planai bus nustatomi atskirais dekretais.

Kai kurios įstatymo nuostatos:

- pakeisti vienkartinis valgomojus reikmenis greitojo maisto restoranuose daugkartinio naudojimo valgomojais reikmenimis. Šia priemone bus mažinamas plastiko ir kartono vartojimas. Terminas – 2023 m. sausio 1 d.;
- ant produktų ir pakuočių bus uždrausta naudoti žodžius „biologiškai suyrantis“;
- bus uždrausta naudoti polistireno dėžutes greitojo maisto sektoriuje, nes jos yra vienkartinio naudojimo ir neperdirbamos. Terminas – 2021 m. sausio 1 d.;
- bus uždrausta naudoti plastiko sintetines medžiagas arbatos pakeliams gaminti, nes karštame vandenyje jos išskiria mikro plastiką. Terminas – 2022 m. sausio 1 d.;
- bus uždrausta viešojo maitinimo sektoriuje prie meniu kaip priedą siūlyti ir plastiko žaislus, kurie yra neperdirbami ir dažniausiai išmetami. Taigi tokie žaislai taps neprivalomi. Terminas – 2022 m. sausio 1 d.;
- bus uždrausti plastiko konfeti. Tačiau nebus uždrausti popieriaus konfeti. Terminas – 2021 m. sausio 1 d.;
- valstybė ir vietos savivaldos valdžios atstovai susitarė dėl būdo pasiekti ambicingus plastiko butelių surinkimo ir perdirbimo tikslus. Bus sukurta mišri depozito sistema, atsižvelgiant į pažangos ataskaitą dėl rūšiavimo taisyklių supaprastinimo, kuri bus parengta 2023 m. dėl 2022 m. rezultatų;
- mažinti nebūtiną pakuočių kiekį ir mažmeninės prekybos vietose naudoti savo atsineštas talpas, jei jos švarios ir tinkamos įsigyjamam produktui. Terminas – 2021 m. sausio 1 d.;
- užtikrinti, kad būtų įgyvendintas plastiko maišelių draudimas. Bus uždraustas plastikinių maišelių importas ir gamyba. Terminas – 2021 m. sausio 1 d.;
- bus reikalaujama, kad naujose skalbyklėse būtų įdiegtas plastiko mikro pluošto filtras, kad į nuotekas nepatektų plastiko dalelių. Terminas – 2025 m. sausio 1 d.;
- įpareigoti visuomenei atviras įstaigas įrengti geriamojo vandens fontanėlius, nes siekiama sumažinti plastiko butelių kiekį. Viešosiose įstaigose bus uždrausta nemokamai dalyti plastiko butelius. Dar viena kovos su plastikumi priemonė – barai ir restoranai privalės gerai matomoje vietoje meniu arba ekrane nurodyti, kad vartotojai turi galimybę užsisakyti nemokamo geriamojo vandens. Be to, įvairių renginių rėmėjai nebegalės nemokamai arba už atlygį platinti savo pagamintų butelių. Terminas – 2022 m. sausio 1 d.;

¹⁰ *Iepakojuma likums (angl. Packaging Law):* <https://likumi.lv/ta/id/57207-iekpojuma-likums>

¹¹ *Dabas resursu nodokļa likums (angl. Natural Resources Tax Law):* <https://likumi.lv/ta/id/124707#piel7>

- bus uždrausta parduoti vaisius ir daržoves, supakuotus į plastiką. Be to, bus uždrausta ženklinti vaisius ir daržoves, jei tas ženklinimas nėra iš popieriaus arba kitos kompostuojamos medžiagos. Terminas – 2022 m. sausio 1 d.;
- bus uždrausta gabenti į plastiką supakuotus spaudą ir reklamos leidinius. Terminas – 2023 m. sausio 1 d. reklamos leidiniams ir 2025 m. sausio 1 d. laikraščiams bei žurnalams;
- prekybos centruose įrengti surinkimo talpas pakuotei ir perteklinei pakuotei, kurią pirkėjai, sumokėję už prekes, galės čia pat išmesti. Tokiu būdu pakuočių perdirbimas bus paliekamas platintojams, o pirkėjai pasiųs aiškų signalą gamintojams ir platintojams apie perteklines pakuotes. Terminas – 2021 m. sausio 1 d.;
- bus uždraustos plastiko talpos, naudojamos šildyti maistą kūdikiams ir mažiems vaikams. Tai pirmiausia bus pritaikyta vaikų gimdymo ir mažų vaikų sveikatos priežiūros įstaigose. Terminas – 2025 m. sausio 1 d.¹²

Iš kitų priemonių verta paminėti pataisomumo indeksą. Šiuo metu tik apie 40 proc. elektros ar elektronikos prietaisų gedimų yra taisomi. Pataisomumo indeksas leis vartotojui žinoti, ar produktas yra pataisomas, sudėtingas pataisyti ar nepataisomas. Tikslas: per 5 metus pasiekti 60 proc. elektros ar elektronikos prietaisų pataisomumą. Indeksas šiuo metu rengiamas, jį sudarys 10 taškų, ir jo logotipas turės būti matomas ant tam tikrų prietaisų (išmaniųjų telefonų, nešiojamųjų kompiuterių, skalbyklių, televizorių ir pan.). Terminas – 2021 m. sausio 1 d. Be to, vidutinio laikotarpio perspektyvoje bus parengtas ir tvarumo indeksas.

Suomija

Suomijos Aplinkos ministerijos duomenimis, 2018 m. šalyje pristatyta ir šiuo metu pasitelkiant įvairias priemones įgyvendinama politinė iniciatyva „Plastikų planas Suomijai“ (angl. *Plastic Roadmap for Finland*). Šis planas yra pirmoji iniciatyva Suomijoje rasti įvairių plastikų keliamų iššūkių ilgalaikius sprendimus šalies mastu.

Plane numatytos įvairios priemonės, skirtos kovai su plastiko atliekomis: plastiko perdirbimo masto didinimas, geresnis plastiko atliekų identifikavimas ir rūšiavimas statybų sektoriuje, alternatyvų plastikui įvedimas ir netgi – papildomas plastiko mokestis bei įvairių depozito sistemų skatinimas. Kaip ir kitose ES šalyse, į šį plastikų planą yra įtrauktos ir priemonės, kurios kyla iš Direktyvos 2019/904 reikalavimų¹³.

Švedija

Švedija turi vienas iš seniausių atliekų perdirbimo tradicijų pasaulyje. Dar 1947 m. šalyje buvo įsteigta atliekas tvarkančių ir jas perdirbančių subjektų asociacija *Avfall Sverige*, kuri atstovauja 99,9 proc. visuomenės, kalbant apie atliekų tvarkymą, ir padeda Švedijos visuomenei siekti užsibrėžto tikslo – vadinamosios nulinės taršos (angl. *Zero Waste*). Kiekviena savivaldybė yra šio proceso koordinatore savo teritorijoje, atsakinga už iškeltų tikslų įgyvendinimą¹⁴.

Apskritai Švedijos atliekų politikos absoliutus ir visuotinis prioritetas yra jau minėtos nulinės taršos siekis, t. y. ilgainiui šalyje turi apskritai nelikti neperdirbamų atliekų ir sąvartynų. 2018 m. Švedijos vyriausybė įsteigė specialų patariamąjį organą, kuris turi padėti šaliai integruoti žiedinę ekonomiką į visus ekonomikos procesus.

¹² *La loi anti-gaspillage pour une économie circulaire*: <https://www.ecologique-solidaire.gouv.fr/loi-anti-gaspillage>;
Loi n° 2020-105 du 10 février 2020 relative à la lutte contre le gaspillage et à l'économie circulaire:
<https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2020/2/10/TREP1902395L/jo/texte>;

The Anti Waste Law in the Daily Lives of the French People, what Does That Mean in Practice?:
https://www.ecologique-solidaire.gouv.fr/sites/default/files/en_DP%20PJJL.pdf

¹³ *Ministry of the Environment. Plastic Roadmap for Finland*: https://www.ym.fi/en-US/The_environment/Plastics_Roadmap_for_Finland

¹⁴ *Avfall Sverige*: <https://www.avfallsverige.se/in-english/>

2017 m. Švedijos vyriausybė pakoregavo mokesčių sistemą, skatinant gyventojus įvairius apyvokos daiktus (pirmiausiai, drabužius, batus ir dviračius) taisyti ir naudoti juos ilgiau, o ne pirkti naujus (taisymo paslaugoms nustatant lengvatinį PVM tarifą). Be vyriausybės lygmens iniciatyvų kartu ir socialiai atsakingo verslo įmonės imasi įvairų taršą mažinančių iniciatyvų. Pavyzdžiui, Švedijos drabužių gamybos milžinė H&M suteikia nuolaidą pirkėjams, kurie atneša ir atiduoda perdirbimui senus drabužius. Šiuo metu Švedijoje yra perdirbama iki 50 proc. plastiko atliekų. Vienas iš svarbiausių ir seniausiai veikiančių atliekų perdirbimo įrankių – jau daug dešimtmečių veikianti gėrimų pakuočių depozito sistema¹⁵.

Kalbant apie teisinę sistemą ir teisės aktus reglamentuojančius pakuočių perdirbimą bei kitus aplinkosauginius aspektus, reikia pažymėti, kad Švedija yra viena iš nedaugelio šalių, turinti kodifikuotą su aplinkos apsauga susijusių įstatymų sistemą. Šios srities reglamentavimas yra sujungtas į vientisą Aplinkos kodeksą¹⁶.

Vokietija

Vokietijoje pagrindinės iniciatyvos, susijusios su perdirbamų pakuočių naudojimu mažmeninėje prekyboje, kyla iš prekybos įmonės vienijančių asociacijų. Todėl perdirbamų pakuočių naudojimo ir neperdirbamų pakuočių mažinimo politika yra stimuliuojama dviem kryptimis. Iš vienos pusės, tai – vyriausybės vykdoma aplinkosaugos politika. Iš kitos pusės tai – jau minėtos socialiai atsakingo verslo iniciatyvos, kurių mastas šalyje yra labai didelis.

Pavyzdžiui, Vokietijos prekybos įmonių asociacija (vok. *Handelsverband Deutschland*)¹⁷ vykdo įvairias iniciatyvas, susijusias su pakuočių perdirbimu ir taršos pakuotėmis mažinimo. Visi didieji Vokietijos prekybos tinklai (įskaitant tokius mažmeninės prekybos tinklus kaip *Aldi*, *Netto*, *Lidl*, *Kaufland* ir kt.) savo prekybos vietose yra įvedę daugkartinių fasavimo pakuočių („tinklelių“) vaisiams ir daržovėms sistemą, tokiu būdu maksimaliai sumažinant prekybos vietose vienkartinį plastiko ir popieriaus maišelių naudojimą minėtoms prekėms fasuoti.

Taip pat visi minėti prekybos tinklai yra savanoriškai įsipareigoję laikotarpiu nuo 2015 m. iki 2025 m. 30 proc. sumažinti savo parduodamos produkcijos pakuočių kiekį (skaičiuojant nuo bendro naudojamų pakuočių svorio). Nuo 2015 m. iki šiol, pavyzdžiui, prekybos tinkle *Aldi* naudojamų pakuočių apimtis buvo sumažinta 40 tūkst. t. Taip pat dalis prekybos centrų Vokietijoje taiko tokią praktiką, kai švieži ir vietoje sveriami produktai (sūriai, mėsos gaminiai ir t. t.) gali būti įdedami į pirkėjų atsineštą daugkartinio naudojimo pakuotę. Be to, visi didieji prekybos tinklai yra įsipareigoję laikytis susitarimo, kad jų nuosavų prekių ženklų prekės būtų pakuojamos tik į perdirbimui tinkamas pakuotes. Dalis prekybos centrų jau yra visiškai atsakę prekiauti vienkartiniais plastiko gaminiams (puodeliais, lėkštelėmis, stalo įrankiais ir t. t.). Taip pat jau dabar daugelis prekybos centrų savo gaminiams naudoja pakuotes, pagamintas iš perdirbto plastiko ir apie tai informuoja savo pirkėjus.

Net ir tiekimo grandinėje savo logistikos paslaugas daugelis Vokietijos prekybos centrų organizuoja taip, kad būtų naudojama kuo daugiau daugkartinio naudojimo didmeninių pakuočių. Tokiu būdu, pavyzdžiui, prekybos tinklo *Aldi* atveju, visuose logistikos centruose yra naudojami unifikuoto standarto daržovių ir vaisių konteineriai, kuriuos privalo naudoti visi tiekėjai. Tokiu būdu per 2018 m. šis prekybos tinklas sutaupė daugiau nei 122 mln. kartono dėžių, kurios kitu atveju būtų panaudotos daržovių ir vaisių tiekimui¹⁸.

Pabrėžtina, kad visos aukščiau išvardytos priemonės yra savanoriškos socialiai atsakingo verslo iniciatyvos, neskatinamos finansinėmis ar mokesstinėmis priemonėmis iš valstybės pusės.

15 *The Swedish Recycling Revolution*: <https://sweden.se/nature/the-swedish-recycling-revolution/>

16 *The Swedish Environmental Code*:

<https://www.government.se/49b73c/contentassets/be5e4d4ebdb4499f8d6365720ae68724/the-swedish-environmental-code-ds-200061>

17 *Handelsverband Deutschland*: <https://einzelhandel.de/>

18 *HDE. Veniger Verpackung*: <https://wenigerverpackung.de/>

Kalbant apie vyriausybės vykdomą aplinkosaugos politiką, reikia pažymėti, kad šalyje šiuo metu kaip tik yra vykdoma žiedinės ekonomikos reforma – svarstomas naujas Žiedinės ekonomikos įstatymo (*Kreislaufwirtschaftsgesetz*) projektas. Šiuo projektu siekiama šalyje dar labiau sumažinti taršos pakuotėmis mastą ir padidinti pakuočių perdirbimą. Šiuo atveju įstatymas dar labiau griežtina jau egzistuojančias atliekų tvarkymo taisykles. Pavyzdžiui, įmonės, kurių praktikoje pasitaiko dažni prekių gražinimai arba susidaro dideli nesunaudotos produkcijos kiekiai, privalės šią produkciją tinkamai perdirbti, o ne atiduoti ją tiesiog į sąvartyną. Be to, atsižvelgiant į produkcijos pobūdį, yra diskutuojama papildomai apmokestinti įmones, gaminančias produkciją, kurios atliekomis yra teršiamos viešosios erdvės (vienkartinė tara, cigarečių nuorūkos ir pan.). Šis papildomas mokestis būtų nukreiptas į aplinkos ir viešųjų erdvių tvarkymą. Šių reikalavimų laikymosi tvarką turės nustatyti Federalinė aplinkos, gamtos apsaugos ir branduolinės saugos ministerija¹⁹. Taip pat šiuo įstatymo projektu siekiama į Vokietijos nacionalinę teisę perkelti Direktyvą 2019/904.

Parengė
Informacijos ir komunikacijos departamento
Tyrimų skyriaus
Vyriausiasis specialistas
Tomas Lavišius
Tel. (8 5) 239 6181, el. p. tomas.lavisius@lrs.lt

Patarėjas
Sigitas Daukša
Tel. (8 5) 239 6172, el. p. sigitas.dauksa@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.

© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2020

¹⁹ *Novelle des Kreislaufwirtschaftsgesetzes legt Grundlagen für weniger Abfall und mehr Recycling:*
<https://www.bmu.de/pressemitteilung/novelle-des-kreislaufwirtschaftsgesetzes-legt-grundlagen-fuer-weniger-abfall-und-mehr-recycling/>